

AZ ANTIK KÖLTŐK FORDÍTÁSÁRÓL.

— Jelentés a M. T. Akadémia philologiai bizottsághoz. —

«*Mutatványok dr. Csengeri János magyar Propertiusából*». — E cím alatt Propertius Elegiáinak tíz darabja, megbíralás és véleményadás végett levén hozzám áttéve, bátor vagyok az ügy érdekében a következőket előadni.

Egyike voltam azoknak, a kik más körben is a régi klasszikusoknak rimes fordításai ellen mindig felszólaltak, s az eredeti metrumok megtartását, illetőleg hű visszaadását sürgették.

E nézetemhez most is ragaszkodom, — noha kénytelen voltam azt olykor a többség akaratának, olykor a divat sodró hatalmának, s legtöbbször egyes fordítók genialitásának alárendelni.

Többi közt ugyan Csengerinek egy Tibullus-fordítása, mely azóta nyomtatásban is megjelent, volt ezelőtt mintegy négy évvel kezem alatt, melyről, a modern forma daczára, teljes elismeréssel voltam kénytelen nyilatkozni. Meghajolva a Kisfaludy-társaságnak a formára nézve, egyéni szavazatom ellenére, már egyszer kimondott határozata előtt, mintegy «letettem a fegyvert».

Most azonban, az akadémiának újonnan megalakult philologiai bizottsága előtt, újra *felveszem azt a fegyvert*. Lándzsát török a régi klasszikai formáknak külsőségeiben is megtartása mellett.

Nem mintha a szerző e műve mögötte állana korábbi Tibullus-fordításának. Sőt örömmel vallom be, hogy ahoz méltón sorakozik. Kiállja versről versre az összehasonlítást, eltalálja a hangulatot, hiven ad vissza majd mindent, s az olvasmányt élvezetessé teszi könnyen folyó verselésével és erőltetés nélküli jó rimeivel.

Ha arról volna szó, hogy egy régi jó szerelmi költőt bármely modern troubadour mellett is megkedveltessünk, a szalonokba bevezessük s a könnyű olvasmányt kereső közönség körében népszerűvé tegyük: egy perczig sem haboznám a «kostolóra» beküldött «mutatvány» után a többit is bekívanni s a kötetet, a legjobb ajánlattal, sajtó alá bocsátani.

A Kisfaludy-társaság pl. nem sokat kockáztatna ilynemű vállalatoknak is, — cum grano salis, — programjába vétele által.

De a mi philologiai bizottságunknak, ha nem csalódom, komolyabb, bár némi részben háladatlanabb feladata van.

Itt sokkal szigorúbb mértéket kell alkalmaznunk.

Az ó-klasszikusok népszerűsítése nálunk csak másodrendű, alárendelt cél lehet, mi inkább azok kellő megértésére, magyarázására, szellemök teljes átértését kívánó fáradságos tanulmányok buzdítására s az ó világ ismeretének magasb igényű körökben terjesztésére vagyunk hivatva.

Nekünk tehát, csekély nézetem szerint, nem szabad egy Homert vagy Vergilt magyar bundába vagy attilába, sem egy Ovidot s társait kabátba, frakba öltöztetve mutatni, csak hogy a mi jó közönségünk szívesebben lássa s megmarassza.

Ha a fülbemászó olasz melodiát primitív hangszerelés mellett ma már megvetik, s zenében komoly magasztosságot s a tárgyhoz illő művészi szerkezetet kívánnak, ha egy műveltebb ember sem tűri el a transscriptiók ama nemét, mely kis ütemváltoztatással a bús magyar nótát vig bécsi keringővé, vagy akár a tüzes csárdást enyelgő polkává varázsolja át: úgy nem lehet nekünk játszani enyelgéssel fogni hozzá a bár szinte játszva enyelgő régi poetáknak, annál kevesbé majd komolyabb klasszikusoknak meghonosításához.

Zenéről vettem ezúttal tán kevesbé találó hasonlatot; máskor a szobrászathoz vagy remek festmények másolásaihoz szoktam volt folyamodni, hogy eszmémet megértessem.

Belvederi Apollót, medicæi Venust nem fogunk új divat szerint felöltöztetni, sem régi vásznakat durva retouche vagy másolatban tetszősb színezet által felfrissíteni. Hisz szabadságunkban áll a művészi alkotás minden téren, saját concepciónk szerint, újat, akár jobbat is, teremteni!

Rég elkéstem volna attól, hogy költőinket, kiknek Petőfi s Arany (hogy előzőiket ne említsem) új és soha el nem avuló forrásokat tudtak felkutatni, — ma, ezek elhagyásával, ismét a Vörösmarty hangzatos hexameterének s Berzsenyi alcaicáinak divatba hozására serkentsem: csinált virágot dicsérnék akkor üde rózsák vagy réti virág helyett. Meg van czáfolva rég ama föltevés, mintha nyelvünk rímsegény volna s e miatt örökké bizonyos elnézésre lenne szükségünk a nyugati költők virtuozitásával szemben.

De, csak annyit mondok, — diadalunk mámorában ne tapossuk el korábbi dicsőségünk megannyi büszke emlékjeleit, mai

álláspontunk lépcsőt. — Ne feledjük, hogy magyar nyelvünk Európában talán páratlan arra nézve, hogy a verselés minden nemére, a már lenézett antik és a virágzó rimes formára, egyaránt alkalmas. Ez előnyről, melyre azt hiszem büszkék lehetünk, lemondanunk nem szabad!

Legkevésbé szabad akkor, ha a régi római és görög klasszikusok művészi, minta-fordításairól van szó, mely feladatnak, úgy tartalom mint forma tekintetében, kellő erőfeszítéssel, — numeris omnibus absolute, — megfelelhettek.

Mitsem nyom itt előttem a nyugati népek példája. Ők kénytelenek voltak modernizálni, mert nyelvöknek nincs meg a hozzá való prozódiaja és hajlékonysága. Tán azért emelkedtek tekintélyes hangok a mellett, hogy a költőket prózában kellene inkább fordítani. (Brunetière.) Olasz, francia hexameter nem létezik, angol csak curiosumképen, a német — kiveszem tán a Goetheét — mindig döcögös; egyik sem versenyezhet velünk. Csakis az eredeti! — S a mit azok szomorú kénytelenségből tesznek, mi önként kövessük? Eldobva kincseinket, szegényebbnek mutassuk magunkat? — Nem találom indokoltnak ez álszerénységet, sem hozzánk méltónak az olcsó népszerűség keresését.

Bátran kimondom tehát s a mélyen tisztelt philologiai bizottság figyelmébe ajánlom azon meggyőződésemet, miszerint nekünk a nagy horderejű s magas színvonalra törekvő vállalatban, melynek még csak küszöbén állunk, a régi klasszikusok, különösen a poéták fordításaiban, a hűségen felül nemcsak a hangulatra s az antik jellegre, hanem épen ennek érdekében a metrumra nézve is a legszigorúbb mértéket kell alkalmaznunk, s csakis az eredeti versformát megtartó, esetleg ezt legalább megközelítő műfordításokat méltatnunk a mi czégünk alatti gyűjteménybe való felvételre.

Csengeri Propertius-fordítását ennél fogva — bármily dicsérről kell is róla különben nyilatkoznom, s bármennyire ohajtánám szépirodalmunk érdekében a munka megjelenését — az Akadémia philologiai bizottságának kiadványainál figyelembe vehetőnek nem tartom.

Mély tisztelettel maradván a t. bizottságnak — Budapest, 1886. decz. 11. — alázatos szolgája s ez idő szerinti elnöke

ZICHY ANTAL.